

De zonsondergang in zijn ogen

Als er in mijn dorp een kind geboren werd, plantte men een boom in het park van het kasteel. Men plantte niet voor elk kind een boom, maar voor de meeste wel. Er groeiden inmiddels talrijke bomen in het park en in het bijhorende bos. Voor mijn vader was een eik geplant en voor mij een plataan. Ik was fier op mijn boom omdat hij een gevlekte bast had en grote bladeren droeg die veel schaduw boden. Mijn vader werkte in de limonadefabriek en ging geregeld naar zijn eik kijken. Het was slechts een eindje stappen vanaf de fabriek, die ook eigendom was van de kasteelbeer. Op een dag kwam mijn vader lijkebleek thuis. 'Het gaat niet goed met mijn boom,' zei hij. 'Zijn bladeren verkleuren en laten los in volle zomer.' Het was de eerste keer dat ik hem zag huilen.

Kort nadien deelde de cardiologe mijn vader mee dat ze hem niet langer jaarlijks maar om de drie maanden grondig wou onderzoeken.

'Moet dat echt?' vroeg mijn vader. Hij kon het niet helpen dat hij enigszins paniekerig klonk.

De arts knikte. 'Ik vrees het wel,' zei ze.

Vader had altijd met zijn hart gesukkeld. Ik kon mij intussen niet meer voorstellen dat hij niet naar zijn hart greep. Het was zo'n vertrouwd gebaar geworden dat het in mijn ogen onschuldig leek.

De cardiologe bestudeerde langdurig zijn dossier. 'Als de medicatie niet langer helpt, moeten we misschien een heelkundige ingreep overwegen,' zei ze zonder op te kijken. 'Een operatie,' benadrukte ze, alsof dat woord alle vragen in één klap van tafel veegde. 'Een dieet lijkt mij in elk geval noodzakelijk. Zonder vet en zonder alcohol!'

Mijn vader knikte verslagen. Triester moest het leven niet meer worden!

'Ik ben niet bang voor een operatie,' zei hij enkele dagen later. We zaten op een geïmproviseerd bankje in onze tuin, een smalle plank die steunde op twee blokken hout. Het hout was afkomstig van de den voor het huis, die op een dag zo groot was geworden dat zijn takken tergend langzaam tegen de gevel en de dakgoot schuurden. Het geluid van een zeemeermin die in nood verkeerde, een klaagzang die herinneringen aan mijn kindertijd oproep. Tot moeder gek werd van het geluid - niet echt gek natuurlijk, eerder geïrriteerd - en besliste dat de boom weg moest. Toen de den eenmaal was neergehaald, viel er meer zon door de ramen naar binnen. Maar ik zag alleen de lege plek, waar ik volgens mijn moeder was verwekt tijdens een fijne nazomer die na al die tijd nog steeds sterretjes in haar ogen toverde.

‘Ik meen het. Ik ben niet bang voor een operatie,’ herhaalde mijn vader. Hij staaarde mij vol onbegrip aan. ‘Die dokters weten wel wat ze doen.’

‘Je hoeft ook niet bang te zijn,’ zei ik. ‘Er worden zoveel mensen geopereerd.’ Ik schrok van mijn eigen stem. Hoe ik ook zocht, ik kon geen helpende woorden bedenken, die minder onbeduidend overkwamen. Dus legde ik een hand op zijn knie. Het was een hulpeloze hand, een al te simpel en zelfs vrijblijvend gebaar. Ik wenste dat ik er wat meer passie had kunnen in steken, dat ik hem duidelijk had kunnen maken hoe erg ik het voor hem vond.

Verder wou ik eraan toevoegen dat ik niemand pijn toewenste, wat hij ook mocht denken. En zelfs als ik een onbarmhartige sadist was geweest, had ik nog altijd ontzag gekoesterd voor mijn vader, die er op dat moment bijna zo wit uitzag als de verschrikkelijke sneeuwman. Helaas waren wij niet goed in het uiten van onze gevoelens. ‘Doe gewoon, dat is al gek genoeg,’ was de slagzin bij ons op het platteland. Wroeten en zwijgen, want praten stilde de honger niet. Toen ik uiteindelijk besepte dat praten veel problemen had kunnen oplossen, ja, zelfs voorkomen, had ik mijn geluk reeds verspeeld zoals anderen hun fortuin te grabbel gooien in het casino of op de paardenrennen.

‘Je hebt wellicht last van de hitte,’ merkte ik op. ‘De hitte is slecht voor hartlijders.’ In feite had ik behoefte aan de troost van een verklaring. Het was windstil. Geen blad van de bomen of van onze heesters bewoog. Geen takje trilde, geen grassprietje nam de moeite om zelfs lichtjes naar ons te wuiven.

We zwegen beiden en ik keek naar de teil gevuld met bloedrode krieken, die in mijn schoot rustte.

‘Kriekenjam. Die zal smaken,’ zei ik.

‘Ja,’ beaamde hij kortaf.

Mijn moeder zou de jam bereiden. Biologische jam van eigen kweek die we in glazen bokalen zouden gieten en daarna veilig opbergen in de kelder. Keurig op een schap naast de vergeten potten van vorig jaar en van het jaar voordien.

‘Het gaat onweten,’ voorspelde hij, net zoals eerder al de weerman op televisie had gedaan.

‘Vandaag nog?’

Hij haalde de schouders op. ‘Het zou kunnen. En wat dan nog?’

Het naderend onweer maakte mij alvast onzeker. Niet enkel omdat bliksemschichten en hagelbuien fikse schade konden toebrengen aan daken en serres, haast evenzeer omdat onweer een periode afsloot. Meestal betrof

het een aangename periode met blauwe luchten waardoor je vergat hoe grauw en deprimerend het leven hier wel kon zijn. Als je het goed naging, vervulde onweer een soortgelijke rol als het gordijn in het theater op het einde van een geslaagde voorstelling. Nadien volgde alleen nog het applaus. Dat getuigde van een oprechte dankbaarheid, maar soms ook van een tikje weemoed die zich zelden manifesteerde zonder een zachte pijn.

Voortaan moest mijn vader de grote emoties mijden. Leven zonder bijzondere emoties kwam doorgaans neer op langzaam uitdoven. Akkoord, met wat meeval kon het vele jaren duren. Ik kon mij echter niet inbeelden dat dat het levenseinde was waar vader naar had uitgekeken. Zijn leven was steevast een aaneenschakeling van bijzondere emoties geweest.

Als tiener had mijn vader de hel meegemaakt tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het had hem getekend, zelfs in die mate dat hij in het begin van de jaren vijftig een tijdlang het bestaan van een paradijselijk hiernamaals in vraag stelde. Dat was toentertijd totaal ongebruikelijk in een katholiek dorp. De enige notoire vrijmetselaar werd niet eens bediend in de buurtwinkel. Goddeloos geld hoefde de lokale middenstand niet.

Vader had ooit verteld dat hij met niemand over zijn geloofstwijfels kon praten. Tot hij de deken van ons dorp toevallig ontmoette in de bakkerij, waar de zoete geur van de koffiekoeken en het gesuikerde gebak hem enigszins bedwelmde. Hij wreef nerveus in zijn handen toen hij zijn wit boerenbroodje bestelde, want donker brood was in zijn ogen oorlogsbrood. En dadelijk daarna stelde hij zijn vraag. Schutterig als een eerste communicant! ‘Bestaat de hemel wel echt?’

De bakkersvrouw zweeg abrupt, wat op zich al een unieke ervaring was, zij het dan wel een ervaring die op algemene bijval kon rekenen. Deken De Wolf bekeek hem fronsend. En ofschoon iedereen zijn eigen mening had over de geestelijke, waren de meesten het erover eens dat het een wijs man was. Allicht was dat het geluk dat mijn vader behoedde voor sociale uitsluiting. Destijds op het seminarie hadden ze de deken voorbereid dat die vraag ooit zou komen, en o ja, ze was af en toe gekomen. Zij het voornamelijk bij parochianen die hun laatste adem uitbliezen. In de loop der jaren had de geestelijke een passe-partoutantwoord voorbereid. ‘Ik kan niet bewijzen dat de hemel bestaat, maar ik weet het wel zeker,’ zei hij afgemeten. Meestal bleek dat antwoord overtuigend genoeg om oude vrijsters en verzuurde minnaars te overhalen om hun aardse goederen aan onze moeder de Heilige Kerk na te laten. Uitzonderlijk had de deken zelf de pen gehanteerd, zodat de doodzieke twijfelaar nog enkel een beverige

handtekening aan zijn testament moest toevertrouwen. ‘Daar heb je goed aan gedaan,’ zei hij in die gevallen. ‘God zal het u lonen.’ Als je het goed naging, was het een vorm van uitgestelde betaling. Wie kon daar nu tegen zijn?

Mijn vader was echter nog een tamelijk jonge kerel, die bovendien stamde uit een vroom gezin. Iedere zondag woonde hij de mis bij en elk jaar vervulde hij trouw zijn paasplicht. Zonder die geloofsvragen was het zelfs een goede pastoor geweest, bedacht de deken niet zonder spijt, en hij probeerde zich mijn vader voor te stellen in een zwarte soutane en met een kaal geschoren kruintje.

‘Victor,’ sprak de deken rustig, eenmaal hij van zijn eerste verbazing was gekomen, ‘je moet het verleden begraven. Het leven gaat verder.’ Deken De Wolf glimlachte. Hij rekende zijn krentenbrood af, dat bestemd was voor hem en zijn inwonende huishoudster. Bij het naar huis stappen, bleef de vraag van mijn vader evenwel door het hoofd van de deken spoken. Victor zou toch beter snel een passende vrouw vinden, bedacht hij. Passend, dus katholiek en onberispelijk opgevoed, en de geestelijke nam zich voor een schietgebedje in die zin te prevelen.

Blijkbaar beschikte deken De Wolf over een rechtstreekse lijn met God de Vader, want kort nadien ontmoette mijn toekomstige vader immers totaal onverwacht mijn toekomstige moeder. Het gebeurde op een zondag in het station in ons dorp. Mijn oudere dorpsgenoten waren fier dat de ‘ijzeren weg’ onze gemeente doorkruiste, dat het gefluit van de aanstormende treinen hen ’s morgens wekte en dat we over een plein beschikten dat gedomineerd werd door een heus stationsgebouw. Nochtans stelde het station niet veel voor. Functionaliteit primeerde duidelijk op esthetiek. Vier muren met een dak erop, meer was het niet. Je kon je afvragen hoe ze een architect zo ver hadden gekregen om aan dat troosteloze bouwsel zijn naam en reputatie te verbinden. Met de perrons was het nog triester gesteld. Allesbehalve romantisch, zo zonder bloembakken en met alleen wat weerbarstig kruid dat tussen de tegels opschoot. Het was wel duidelijk dat alle geld naar de grote steden vloede en dat de bewoners van het platteland als tweederangsburgers werden verwaarloosd.

In mijn jeugd was de treinlijn reeds opgeheven en werd het stationsgebouw ingenomen door een jeugdclub. Die beschikte op de begane grond over een bar en een podium en op de verdieping over een stel matrassen, dat ongebruikt bleef omdat men in mijn dorp liever discreet met de vrije liefde experimenteerde. Later moest de jeugdclub op zijn beurt

wijken voor de ringweg rond het centrum. Op de fundamente van het vroegere station werd een beeld neergepoot van een mijnwerker. Te rond en te bol om natuurgetrouw te zijn, maar de grijze, asgrijskleur van het monument maakte veel goed. Het was al bij al een opluchting dat het dorp zijn bescheiden verleden niet onder de mat wenste te vegen. Oké, het verleden werd dan wel wat opgepoetst, maar dat deed mijn vader evenzeer en gaandeweg werd zijn waarheid ook mijn waarheid. Dat de waarheid nooit eenduidig is, heb ik inmiddels wel begrepen.

Op die bewuste zondag leek mijn vaders leven alsnog een positieve wending te nemen. 's Morgens was hij naar de hoogmis geweest. Die werd verzorgd door drie priesters, terwijl de kerkwachter met hellebaard en steek door de gangen schreed. De rest van die zondag was het voor Victor Goeminne vooral wachten geweest op de maandagmorgen. Gelukkig met een minder zure smaak in de mond dan bij sommige van zijn makkers die veroordeeld waren tot uitzichtloos mollenwerk diep in de Waalse ondergrond. Dan viel zijn baan in de plaatselijke limonadefabriek nog mee. Werk in een proper kantoor, behoorlijk betaald - nu ja, voldoende voor het dagelijkse brood en bij tijd en stond een liter gerstenat - en met een fatsoenlijk pensioen achteraf. Als hij althans niet eerder door een hartaanval of een kwaadaardig gezwel werd getroffen en vroegtijdig onder de graszoden werd gedumpte.

In de buurt van het station had mijn vader verstrooid enkele mensen gegroet. Plots merkte hij op het treinperron een blonde vrouw op die hij vaag herkende. Ze was geen starlet, zoals hij ze af en toe beglurde op de filmaffiches van de goddeloze cinemazaal, maar al bij al was ze niet onknop. Op de koop toe glimlachte ze naar hem, wat op zich een klein mirakel was, gezien hij haar nogal onbeschoft aanstaarde. Ze wou naar Brussel, vernam hij nadat hij de moed had gevonden om haar aan te spreken.

'Naar Brussel?' herhaalde hij vol verwondering. 'Van hieruit vertrekt er geen trein naar Brussel. Daarvoor moet je eerst naar Zottegem of Oudenaarde.'

Het was onwaarschijnlijk dat ze dit zelf niet wist en wellicht vond ze hem een vreselijke wijsneus. Toch hoefde ze die dag blijkbaar niet tot elke prijs naar Brussel, want ze stemde onmiddellijk in toen hij haar meevroeg om iets te nuttigen in het stationsbuffet. 'En uw trein?' polste ze nog, misschien eerder uit listigheid dan uit medeleven.

'O, die kan wel wachten,' antwoordde hij en voor het eerst zag ze zijn volle lach.

‘Ik was onmiddellijk verkocht,’ vertelde ze achteraf. Al was het niet zozeer die lach die het hem had gedaan, wel zijn weemoedige blik. ‘Het was alsof ik de zonsondergang in zijn ogen zag,’ vertelde ze, want in tegenstelling tot Victor goochelde Elza liever met woorden dan met cijfers.

Ze bestelden twee koffies in het stationsbuffet, wat een hoogdravende omschrijving was voor de enkele tafeltjes die kriskras in een hoek van de wachtzaal stonden uitgesteld. De muren konden een likje verf en durf gebruiken en zelfs de reclamepanelen die nogal onoordeelkundig waren uitgesteld, riepen vooral nostalgie op naar een tijd die nooit had bestaan. Er was verder niemand en er klonk ook geen muziek op de achtergrond. Mijn vader speelde onophoudelijk met zijn koffielepeltje omdat hij met zijn handen geen blijf wist. Dat had mijn moeder kunnen irriteren, dat had haar in feite moeten irriteren. Maar ja, ze was verliefd, meteen al, en het zou best kunnen dat ik dat van haar geërfd heb, het vermogen om verliefd te worden op een blik vol melancholie. Een gave zou ik dat niet durven noemen, daarvoor heeft dat soort verliefdheid een te donker randje.

‘Lekkere koffie,’ merkte mijn vader na een tijdje op. Het was niet meer dan een onhandige poging om de stilte te verbreken, want zelfs zijn ademhaling was inmiddels beverig geworden en hij wou niet dat Elza besepte dat hij minder zelfverzekerd was dan hij zich voordeed. Hij was maar al te blij dat geen van zijn makkers hem hoefde te zien. Dan had hij immers voor de rest van zijn leven moeten aanhoren dat hij meer vertrouwd was met koeien dan met vrouwen. Hoewel hij ervan overtuigd was dat zij amper over meer ervaring beschikten en dat hij zich niet hoefde te schamen, schaamde hij zich toch.

En dus was hij blij dat mijn moeder zijn oordeel welwillend bevestigde. Al kon ze niet laten om eraan toe te voegen: ‘Wel wat te warm en te bitter.’

Mijn vader knikte vol overtuiging – of was het eerder dankbaarheid? – alsof ze zijn woorden letterlijk had herhaald. ‘Misschien,’ gaf hij toe, ‘misschien wel.’ Alsof het een diepe gedachte was die hij even moest laten bezinken.